

Mõtteid info- ja võrguühiskonnast

Kaido Kikkas
2017/2018

Kaido Kikkas 2017. Käesoleva dokumendi paljundamine, edasiandmine ja/või muutmine on sätestatud ühega järgnevatest litsentsidest kasutaja valikul:

* GNU Vaba Dokumentatsiooni Litsentsi versioon 1.2 või uuem

* Creative Commonsi Autorile viitamine + Jagamine samadel tingimustel 3.0 Eesti litsents (CC BY-SA) või uuem

Infoühiskond?

- Üldlevinud jaotus:
  - Primitiivsed ühiskonnakorraldused
  - Agraarühiskond
  - Industriaalühiskond
  - ??? Infoühiskond?

Loengu allikad

- Robert Theobald („The Rapids of Change“)
- Charles Handy („The Future of Work“ jt)
- Pekka Himanen („Hacker Ethic“)
- Paul Redmond
- Vinton (Vint) Cerf
- Manuel Castells
- Yochai Benkler („The Wealth of Networks“)

Suurte muutuste aeg

- Vana hiina needus - "Elagu sa huvitaval ajal!"
- Sarnane seis nagu koriluselt põllumajandusele või sealt omakorda tööstusühiskonda minekul
- NB! Panused on suuremad!!
  - Nii tootlike kui hävituslike võimsuste tohutu kasv (k.a. võimalus kogu kupatus õhku lasta!)
  - Arusaamisele jõudmine, et planeedi piirid on vastu tulemas (ülerahvastus, saaste, globaalne soojenemine)

Uue aja immigrandid

- "Noor õppigu, vana teab isegi" kaob. Õppimisprotsess läheb üle võrgumudelile. Konstruktivistlik õpimudel
- *Mindquake* (Theobald) - mingitpidi revolutsiooniline situatsioon; vanad mudelid enam ei kehti. Oluliseks muutub võime jaotada suuremad "põrutused" reaks väiksemateks (kergem seedida!)

Charles Handy 9 paradoksi

- intellekt: käsitletakse kui kapitali erivormi, kuid keegi ei suuda seda samaväärselt hallata
- töö: tasuta töötamine on ebasoosingus => paljud tööd on tegemata ja paljud inimesed tööta
- tootlikkus: organisatsioonid nõuavad rohkemat tööd vähematelt inimestelt, ülejäänud jäävad tegevuseta => organisatsioonid muutuvad efektiivsemaks, ühiskond tervikuna aga ebaefektiivsemaks
- aeg: tehnoloogia võimaldab teha asju kiiremini, teravneva konkurentsi tõttu on aga vaba aega veelgi vähem

. . .

- rikkus: majandus sõltub nõudluse rahuldamisest, ent enimvajataवाद asju ei saa toota ega müüa
- organisatsioon: peab olema korraga nii globaalne kui lokaalne (initsiatiiv vs meeskonnatöö)
- vanus: kiiresti liikuvat ühiskonda juhib vanem põlvkond, teadmise ülekanne aga ei toimi
- isik: isikuvabadus ja inimõigused versus grupihuvid
- õiglus: mis ühe jaoks on õiglane, ei pruugi seda olla teise jaoks

Manuel Castells võrguühiskonnast

- Tendentsid:
  - Infopõhine majandus – NB! Tõrjutuse oht
  - Globaalne majandus – I, III ja ka IV maailm
  - Võrkettevõte
  - Töö ja tööhõive muutused – paind- ja individuaaltöö
  - Ühiskondlik tõrjutus, polariseerumine
  - Tõelise virtuaalsuse kultuur
  - Karm ja räpane poliitika
  - Ajatu aeg
  - Voogude ruum
- Vrd. Marx ==><== Weber ==><== Castells!

Eluks vajalikud oskused

- Hariduse võimalikke arenguid XXI sajandil:
  - Mitmekesisistumine - nii traditsiooniline preisi mudel kui alternatiivid (Montessori, Steiner)
  - Individualiseerumine, isikule orienteerumine; mitmekesised meetodid (aja ja koha lõikes)
  - Elukestev õpe

Rõhuasetuste muutus (Redmond 1995)

- Traditsiooniline (minevik?)
  - Selgus
  - Tööandja
  - Tööülesanne (job)
  - Karjäär
  - Edutamine
  - Kraadiõpe

- Tulevik (olevik?)
  - Hägusus, mitmekesisus
  - Klient
  - Väärtuse lisamine
  - Portfoolio
  - Isiksuse areng
  - Elukestev õpe

McJob ja tuleviku töökoht

- Märksõna: paindlikkus
- Töökohal püsimise aeg lüheneb?
- Eelis: korralik baasharidus + kohanemisvõime
- McJob - ???
  - Douglas Couplandi järgi "madala palga, prestiiži ja inimväärrikusega ning ilma tulevikuväljavaateta töö teenindussfääris".

Gombergi derviš

- "Pöörleva derviši sarnane ühiskond, mis vajab oma eksisteerimiseks tarbimishullust" (W. Gomberg) - majandussüsteem eeldab tootmise, ostujõu ja töökohtade pidevat kasvu
- Kihistumine (riikide ja isikute lõikes), keskkonnaprobleemid, tehnoloogia pahupoole nähtused majasid tabavatest lennukitest värskete viirusteni
- Alternatiiv??

Töö muutub

- Tööpõhised ametid (*labour-based*)
- Oskuspõhised ametid (*skill-based*)
- Teadmuspõhised ametid (*knowledge-based*)

- Tööl käimine ==> Töö tegemine

Akadeemia või klooster?

- Pekka Himanen:
  - Senine tööeetika pärineb kloostrist – töö kui väärtus omaette, range ajakava, karistused. Üks Õige Viis
  - Infoajastu tööeetika peab pärinema akadeemiast – vastasmõju, sõna- ja korraldusvabadus, diskussioon. Üht Õiget Viisi pole
  - Kas elada, et töötada – või töötada, et elada?

Ohud

- Suurem vabadus $\Leftrightarrow$ palju suurem vastutustunne
- Lühem kestus $\Leftrightarrow$ suurem intensiivsus ja stress
- NB! Oht kaotada piir töö- ja puhkeaja vahel!
- Tagajärg - läbipõlemine!

Tsunftide tagasitulek?

- Handy ennustab keskaegse tsunftikorra taassüüdi uuel kvalitatiivsel tasemel - hajali paiknevad, iseseisvad meistrite (+sellid ja õpipoisid) rühmad (*gangs*). IT- ja automaatlahendused asendavad senise suurettevõtte masinavärki, säilitades tootlikkuse samal tasemel. "Õpetlane ja koer"
- Teenindussektori esiletõus

Ühiskond võrgus – või võrguühiskond?

- Esimene vaatenurk - Internet on vaid järgmine samm inimkommunikatsiooni arengus. Küberruumi pole tegelikult olemas. Internetis on seesama ühiskond mis väljaspool seda
- Teine lähenemine - iga järgmine oluline muutus kommunikatsioonis on avaldanud mõju ka teistele elualadele (telegraaf, telefon, mobiilside, nutistu...)

Võrgukogukond

- Midagi uut - inimkollektiiv, mille määratleb mitte füüsiline asukoht, vaid ühised vaated, huvid ja mõttemall
- Vint Cerf: põhjuseks on
  - Kahesuunalisus (vrdl. ajalehtede võrgu- ja paberversiooni)
  - Laiem suhtlemismallide spekter, mis vastavalt vajadusele läheneb vahetu suhtluse võimalustele või pakub turvalist distantsti
- Tänapäeval laialdaselt kasutatav koostöövorm (tarkvaraarendus, e-õpe, ajaviide jpm)

Info kui uutlaadi ressurs?

- Yochai Benkler väidab, et info erineb kardinaalselt eelnevatest põhiresurssidest (maa, kuld, kapital)
  - Sul on kaks õuna. Annad ühe ära. Mitu jääb?
  - Sa tead kahte anekdooti. Räägid ühe ära....
- Puudusevaba majandus (*post-scarcity*)?
- Info, teadmised ja kultuur - kolm peamist ühiskondliku sfääri, kuhu kogukondlik lähenemine on kõvasti tagasi tulnud (vahepeal olid esiplaanil kapital, raha ja kasum).

Kuningas Koko ja Fantippo postkastid

- „Uut sorti nõidus“...?
- Infoühiskond eeldab stabiilset baasi
- Eesti - ilmselt pikka aega balansseerinud ülemisel piiril. Lisaforsseerimine praeguses seisus viib selleni, et esijalad (IT, finants) jooksevad tagajalgade (sotsiaal, haridus, kultuur) eest ära. Tulemus: Soome saab rahvast juurde...
- Netipanga uus versioon vaest pensionäri ei aita
- Samavõrd oluline kui võrk ise on oskus sellega midagi konstruktiivset peale hakata

Punkte Himase häkkerieetikast

- Töö kui lemmiktegevus, hobi
- Mängulisus
- Kokkurabamine on out
- „Kas elu on reede või pühapäev?“
- Kirglik elu

Kuhu asi tüürib?

- Mõttearutusi on olnud varem ja neid tuleb veel
- Märksõna: paindlikkus
- Infoühiskond ei kujune laiemalt välja enne vaesemate ühiskondade mingilgi määral järeljõudmist
- 2 HÄDATARVILIKKU EELDUST:
  - TERVE MÕISTUS
  - SÜDAMETUNNISTUS

Lisalugemist

- Peter Barnes. Capitalism 3.0
- Yochai Benkler. The Wealth of Networks
- Larry Lessig. Code v2.0
- Larry Lessig. Free Culture
- Brian Martin. Information Liberation
- Eben Moglen. Anarchism Triumphant
- Pekka Himanen. Hacker Ethic

Tänaseks kõik